

# TAŞERONLUK VE ÇAĞDIŞI İLİŞKİLERİN SÜRDÜRÜLMESİ

Aydınlık Gazetesi, 24 Mayıs 2014

Yıldırım Koç

Kısa bir süre önce Şanlıurfa'dan bir arkadaşımın sohbet ediyorduk. Taşeronluk konusunda bazı gözlemlerini anlattı. Arkadaşımın uyarıları taşeronluk konusunun bugüne kadar düşündüğümünden çok daha geniş etkilerinin olduğunu gösteriyor.

Arkadaşımın belirttiğine göre, Güneydoğu Anadolu'da taşeronlukta aşiret reisleri ve/veya toprak ağaları etkili. Genellikle bir kamu kurumunun açtığı ihalede taşeronluğu kapan aşiret reisi veya toprak ağası, bu ihaleyi yörede kendi hakimiyetini pekiştirmede kullanıyor.

Bu bölgede işsizlik yaygın. İnsanlar, özellikle sosyal güvenlik primleri yatırılacaksa, asgari ücretin altında ücretlerle bile çalışmayı kabullenebiliyor.

## Ağalık Taşeronlukla Sürdürülmeye Çalışılıyor

İhaleyi alan aşiret reisi veya toprak ağası da, tarımsal faaliyetlerdeki gerileme nedeniyle kendi kontrolü ve hakimiyeti dışına çıkma eğilimindeki insanlar üzerinde etkisini güçlendirecek biçimde, insanlara iş olanağı yaratıyor. Böylece hem kendisi büyük paralar kazanıyor, hem de çözülmekte olan aşiret ilişkilerini veya toprak ağası ile yarıcı/maraba/ortakçı arasındaki ilişkiyi yeniden güçlendiriyor.

Arkadaşımın bu gözlemi son derece önemli.

Taşeronluğa ilişkin farklı bir gözlemlerle Karadeniz Ereğli'de karşılaşmıştım. Karadeniz bölgesindeki bazı ihaleleri Güneydoğu'da kurulmuş bazı taşeronlar alıyormuş. Güneydoğu'da istihdamı artırmak için getirilen bazı teşvikler/özendiriciler, işgücü maliyetini düşürüyor ve Güneydoğu kökenli şirketlerin ihalelerdeki rekabet gücünü artırıyor.

Şanlıurfa'daki arkadaşımın gözlemleriyle bütünleştirildiğinde, bu konu daha da önem kazanıyor.

Neler oluyor?

Yaşanan ekonomik, toplumsal ve siyasal gelişmelere bağlı olarak, kırsal kesimde nüfus azalıyor. Türkiye nüfusunun günümüzde ancak yaklaşık beşte biri kırsal bölgelerde yaşıyor.

Bu değişim, aşiret ve ağalık gibi çağdışı kurumların ekonomik, toplumsal ve siyasal gücünü zayıflatıyor.

Artık yarıcı/maraba çalıştırarak toprakların ekilmesi söz konusu değil.

Aşiret ilişkileri de zayıflıyor.

## Koruculuğun Yerini Taşeron İşçiliği Alıyor

Bu durumda aşiret reisleri ve toprak ağaları ne yapacak; hakimiyetlerini nasıl sürdürecek?

Bir dönem koruculuk bu işe yarıyordu. Aşiret reisi ve/veya toprak ağası, marabalarına koruculuk yoluyla güvence ve gelir sağlıyor, hatta korucunun aylığının bir bölümüne de el koyuyordu.

Koruculuk çözülüyor.

Bu bölgeden mevsimlik tarım işçisi toplayıp başka bölgelere götürmek hâlâ yaygın bir uygulama. Çukurova'da "elci", Ege'de "dayıbaşı", diğer bazı bölgelerde "amele çavuşu" denen kişi, bu yolla iş ve işçi buluyor. Özel istihdam bürolarına işçi kiralama yetkisi verilmek isteniyor. Elciler, dayıbaşılar ve amele çavuşları bu işi yüzyılı aşkın süredir yapıyor.

Şimdi bir de taşeronluk gündemde.

Aşiret reisi ve/veya toprak ağası, siyasal ilişki içinde olduğu iktidardan ihale alıyor. Bu ihale karşılığında iktidardaki partiyi destekliyor ve destekletiyor.

Üstlenilen ihalede çalıştırılacak işçiler, aşiretten veya ağanın köyünden temin ediliyor.

İşçilerin sosyal sigorta primleri yatırılıyor.

Bu süreçte marabalar/yarıcılar işçileşiyor; aşiret reisleri ve/veya toprak ağaları ise kapitalistleşiyor.

İşçileşen marabalar bir süre (iş bulduğu için) ağalarına hayır dua edecek; ancak zaman içinde bu anlayış değişecek.

Aşiret reisleri ve toprak ağaları, taşeronlaşma aracılığıyla sermayedarlaşırken, ilk başta eski marabaları üzerindeki hakimiyetlerini sürdürecek. Ancak orta ve uzun vadede, işçileşen bu marabaların kafaları da işçileşecek ve hem çağdışı aşiret reisliği ve toprak ağalığına, hem de kapitalizme karşı mücadeleye girecek.

Ağasına karşı başkaldıramayan marabanın yerini, kapitalistleşen ağaya karşı mücadele eden işçi alacak.